

NORLAM

THE NORWEGIAN MISSION OF RULE OF LAW ADVISERS TO MOLDOVA

MISIUNEA NORVEGIANĂ DE EXPERTI PENTRU PROMOVAREA SUPREMAȚIEI LEGII ÎN MOLDOVA
50, Vasile Alecsandri str., MD 2012, Chișinău, Moldova
Phones: (+373-22) 27 43 30, 83 81 92, 83 81 93, Fax: (+373-22) 27 43 30

*Karin M. Bruzelius
NORLAM
Chișinău, Moldova
Septembrie 2011*

Utilizarea precedentului ca măsură de asigurare a aplicării uniforme a legilor în în Norvegia și Moldova

1. Introducere

Chestiunea precedentului a fost dezbătută pe larg de-a lungul anilor. Problema de bază rezidă în separarea puterilor dintre legislator, administrație și instanțe. Conform lui Montesquieu, rolul judecătorilor se rezuma doar la a fi gura care pronunța cuvintele legii. Utilizarea precedentelor semnifică că o parte din procesul legislativ a fost preluat de către instanțe. Cu toate acestea, legislatorul nu este în stare să elaboreze legislație care ar acoperi toate situațiile și ulterior, rămâne ca instanțele să se pronunțe asupra interpretării prevederii respective pe fiecare caz în parte. În cazul în care aceste interpretări provin de la Curtea Supremă de Justiție, este dezirabil ca instanțele inferioare să le urmeze în cazul în care chestiuni similare apar mai târziu în alt caz. Dacă decizia Curții Supreme de Justiție este obligatorie pentru instanțele inferioare sau doar una persuasivă, este mai mult o chestiune filosofică. Este cert totuși că Curtea Supremă va avea întotdeauna posibilitatea să răstoarne orice hotărâre care este contrară interpretării anterioare. Cu toate acestea, mai important este că urmând raționamentul deciziilor Curții Supreme de Justiție pe cazuri similare, va exista o înțelegere uniformă a interpretării legislației în cauză. Prin aceasta s-ar putea asigura faptul că conflictele își vor găsi o soluție sau înainte ca chestiunea să ajungă în instanță, sau la cel mai scăzut nivel posibil. Aceasta va face posibilă economisirea timpului și a banilor părților în litigiu și a instanțelor.

Este important de reținut că legislatorul va trebui întotdeauna să adopte noi legi care ar putea modifica înțelegerea juridică creată de instanțe. În al doilea rând, Curtea Supremă poate de asemenea să-și schimbe interpretarea anterioară, prin intermediul a noi hotărâri. Cu toate acestea, respingerea/anularea unui precedent ar trebui preferabil să fie făcută printr-o hotărâre a plenului sau a mării camere. Însă, desigur că există modalități mai subtile de a soluționa această chestiune.

Chestiunea precedentului a devenit mai presantă pe parcursul ultimilor 20-30 de ani, datorită importanței atribuite hotărârilor de către instanțele internaționale: CtEDO sau instanțele din Luxembourg care se pronunță asupra interpretării sau aplicării convențiilor/regulamentelor sau directivelor. Aceste pronunțări sunt în general considerate obligatorii în statele care au ratificat convenția respectivă. De asemenea, unul dintre scopurile principale ale acestor instanțe internaționale este de a unifica interpretarea regulilor vizate în toate statele părți la actul internațional respectiv. Într-o mare măsură, aceste decizii trebuie să fie considerate ca fiind precedente obligatorii de către instanțele naționale. (Și aici legiuitorul național nu va avea nici o posibilitate să modifice acea interpretare a instanței internaționale prin adoptare de legislație națională nouă.)

2. Situația din Norvegia

Sistemul juridic norvegian aparține în general sistemului juridic continental, ca și cel din Moldova. Cu toate acestea, ca toate sistemele juridice naționale, s-a dezvoltat și continuă să se dezvolte sub influența soluțiilor juridice găsite și în normele legale ale altor națiuni. Totuși, astfel de "importuri" au fost adaptate pentru a se potrivi stilului juridic norvegian. În procesul de dezvoltare a normelor juridice, legislatorul norvegian studiază soluțiile legale adoptate în multe țări. Această influență a devenit mai semnificativă pe parcursul ultimilor 20 de ani, parțial datorită impactului convențiilor din domeniul drepturilor omului și deciziilor diferitor organe pentru drepturile omului, dar de asemenea și cu bună dreptate, datorită necesității de a implementa legislația europeană și legislația națională bazată pe normele europene în conformitate cu interpretarea dată de instanțele europene.

Conform Constituției norvegiene, Curtea Supremă din Norvegia se pronunță asupra cazurilor în ultimă instanță. Acest lucru a fost înțeles de instanțele norvegiene ca însemnând că Curtea Supremă are cuvântul final nu doar în cazurile individuale, dar și în ceea ce privește interpretarea legislației aplicabile ulterior de către instanțele de apel și cele de primul nivel. Dacă o decizie a unei instanțe inferioare nu urmează interpretarea Curții Supreme – în cazul în care este aplicabilă – va fi răsturnată, numai dacă Curtea Supremă ar putea să vrea să modifice/schimbe/răstoarne propria decizie anterioară. Cazul este ulterior examinat de obicei de către Marea Cameră (11 judecători) sau de către Plen. Decizia de a examina o anumită chestiune în plen sau marea cameră poate fi luată doar după ce cazul a fost acceptat de către Comitetul de Selectare a Apelurilor, dar și mai târziu, după examinarea de către un complet de cinci judecători, dacă unul din judecători cere acest lucru, deoarece este o chestiune de a răsturna decizia anterioară. Cu toate acestea, dacă decizia anterioară a Curții Supreme nu a fost luată unanim, atunci noua decizie poate fi luată de un complet obișnuit de cinci judecători. Ar putea să existe și anumite interpretări anterioare care sunt răsturnate fără ca instanța să spună nemijlocit acest lucru, în special datorită schimbărilor survenite în general în societate.

Această funcție a Curții Supreme de a activa în calitate de organ de interpretare a legislației s-a dezvoltat fără vreo altă prevedere normativă decât cea sus-menționată. Chiar și la moment nu există vreun suport direct al acestei noțiuni în statute, însă există o aprobare generală din partea legislatorului, precum și din partea administrației că principala funcție a instanței supreme este de a interpreta legile, asigurându-se o interpretare uniformă a

acestora și într-o oarecare măsură, acolo unde e necesar, dezvoltarea legii, din cauza lacunelor existente.

Curtea Supremă din Norvegia examinează și decide pe an în jur de 170-200 de cazuri. La acest număr ar trebui adăugat un număr încă mai mare de decizii pronunțate de către Comitetul de Selectare a Apelurilor* pe an (în jur de 1 000 de decizii). Deciziile sunt pronunțate de Comitet în baza materialului scris – decizia/hotărârea instanțelor inferioare, cererea de apel și argumentele aduse de partea opusă împotriva apelului. Multe din aceste decizii sunt foarte scurte, dar multe conțin de asemenea argumentări de mare importanță pentru aplicarea aceleiași legislații în cazuri similare în instanțele inferioare. Un domeniu în care interpretările Comitetului au jucat un rol foarte important este interpretarea și aplicarea normelor statutare referitoare la detenția preventivă în lumina hotărârilor CtEDO.

Uniformitatea aplicării normelor juridice cazurilor similare este considerată în Norvegia foarte importantă, atât de către legislator, cât și de publicul în general. Este considerată ca un factor de bază pentru asigurarea supremației legii. Dacă nu există o astfel de uniformitate, nu va exista certitudine juridică, ceea ce este în detrimentul societății, nu doar în domeniul dreptului afacerilor, dar și în cauzele penale. Dacă oamenii încep să simtă că sunt tratați diferit de alții, nu doar ei, dar și publicul în general va sesiza tratamentul inechitabil și se expune riscului obiectivității sistemului juridic.

Trebuie de adăugat că între Curtea Supremă, instanțele de apel și cele de drept comun există o discuție constantă referitoare la interpretarea legislației. Dacă una dintre instanțele inferioare găsește că un anumit precedent nu mai corespunde relațiilor sociale existente, va aborda acest lucru în partea motivatorie a hotărârii și va explica de asemenea de ce consideră că soluția ar trebui să fie una diferită. – O astfel de hotărâre poate ulterior constitui baza asupra căreia Curtea Supremă poate decide să-și modifice înțelegerea anterioară.

3. Situația din Moldova

În Republica Moldova, Curtea Supremă de Justiție are obligația de a asigura nu doar o aplicare “corectă” dar și “uniformă” a legislației de către toate instanțele, a se vedea Articolul 1 al. (2) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție. Conform prevederii, hotărârile Curții Supreme de Justiție ar trebui să aibă funcția de a ghida instanțele inferioare în procesul aplicării aceleiași legislații. Motiv pentru care este dificil de a vedea de ce această formulare nu presupune faptul că instanțele de apel și judecătorii din Moldova ar trebui să se ghideze de interpretările legislației oferite de Curtea Supremă de Justiție. Cu toate acestea, există o anumită reticență printre judecători de a lua deciziile Curții Supreme de Justiție în considerare chiar și atunci când se pronunță asupra unor cazuri similare.

Una dintre dificultăți ar putea-o constitui faptul că Curtea Supremă de Justiție din Republica Moldova revizuieste mai mult de 5 000 de cauze pe an. Această cifră însăși ar putea să facă dificilă pentru instanțele inferioare identificarea cazurilor asupra cărora Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat în privința aplicării corecte și uniforme a legislației în cauză.

Dacă Curtea Supremă de Justiție și-ar prelua atribuțiile prevăzute în Articolul 1 al. (2) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, ar trebui să fie abilitată să selecteze care cauze le va examina.

La moment Curtea Supremă de Justiție decide asupra admisibilității cererilor de recurs. Dar acesta de fapt se axează pe chestiuni formale și nu abordează faptul dacă este necesar ca instanța supremă să examineze un caz din punctul de vedere al asigurării unei aplicări corecte și uniforme. Regulile referitoare la admisibilitate ar trebui modificate pentru a permite Curții Supreme să selecteze care dintre cereri să le examineze. O premisă este că instanțele inferioare ar trebui să urmeze deciziile Curții Supreme când aceasta se confruntă cu aceeași chestiune de aplicare legii.

Poate lua ceva timp pentru a se vedea efectele unei asemenea schimbări. Cu toate acestea, între timp, s-ar putea lua în considerare ideea de a se introduce un sistem care ar permite Curții Supreme de Justiție să decidă ca anumite decizii ale sale să aibă efect obligatoriu. Acesta ar putea fi cazul în care Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat asupra interpretării legislației moldovenești în lumina obligației statului ca parte la tratatele internaționale, a se vedea Articolul 4 al Constituției Republicii Moldova și hotărârea Curții Constituționale din 16 aprilie 2010 care a stabilit clar că hotărârile CtEDO sunt obligatorii pentru instanțele moldovenești.

Acest lucru ar putea fi realizat de către un complet al Curții Supreme care să decidă asupra cererii de recurs. Când decizia motivată este pusă la dispoziția părților ar trebui în același timp să fie afișată într-un spațiu special rezervat pentru astfel de decizii pe pagina de internet a Curții Supreme. În plus, decizia ar trebui marcată într-o manieră în care să fie clar că trebuie să fie urmată de instanțe, inclusiv de Curtea Supremă de Justiție.

Din cauză unui număr mare de cereri pentru recurs asupra cărora Curtea Supremă de Justiție trebuie să se pronunțe la moment, este imposibil de evitat situația în care instanța supremă să decidă chestiuni similare în mod diferit. Acest lucru nu este totuși dezirabil și ar trebui luate măsuri pentru a evita apariția frecventă a situațiilor de acest gen. O posibilitate este de a avea un registru intern în care să fie indexate cazurile care se referă la aceleași prevederi legale. O altă variantă ar fi ca judecătorii să încerce să se informeze reciproc despre diferitele decizii pe care le adoptă, prin emiterea unei scurte gazete interne cotidiene sau săptămânale. Cu toate acestea, cel mai bun remediu este de a împuternici Curtea Supremă să limiteze numărul cazurilor pe care le examinează în fiecare an.

Ideea selectării cazurilor poate fi considerată ca fiind radicală. Pe de altă parte, este unica metodă care îi va permite Curții Supreme de Justiție din Moldova să asigure nu doar corectitudinea, dar și uniformitatea interpretării normelor juridice.

4. Recomandări

1. Numărul cererilor de recurs sau a altor cereri adresate Curții Supreme de Justiție din Moldova este de departe prea mare și ar trebui să se întreprindă măsuri pentru a diminua numărul de cazuri care pot fi aduse în fața Curții. Curțile de apel ar trebui să fie ultimele instanțe în majoritatea cazurilor.

2. Curtea Supremă de Justiție din Moldova ar trebui abilitată să selecteze care dintre cereri le va examina și decide. Selecția ar putea fi realizată de către judecătorii înșiși în “complete” de unul sau trei judecători. Dacă este dificil pentru “completul” de un judecător să decidă dacă să permită sau să respingă cererea, aceasta ar trebui prezentată unui complet de trei. Decizia cu privire la admitere sau respingere trebuie să fie luată în baza argumentelor prezentate în cerere și a contraargumentelor celeilalte părți, precum și hotărârilor, sentințelor și deciziilor instanțelor inferioare. Întrebarea ar trebui soluționată într-un anumit număr de săptămâni. Cererile admise ar trebui apoi să fie examinate de un complet de 5 membri (sau de plen).
3. Între timp, ar trebui luată în considerare și introducerea unui sistem de clasificare a deciziilor Curții Supreme de Justiție. Deciziile care ar trebui urmate de către instanțele inferioare ar putea să fie marcate cu nr. 1 sau cu un P. Mai mult, acestea ar trebui plasate sub un titlu special pe pagina de start – și indexate conform prevederilor relevante. Acest sistem ar trebui inițial să fie utilizat pentru deciziile în care Curtea Supremă de Justiție însăși se expune asupra modului în care înțelege legislația și practica Republicii Moldova în lumina obligațiilor internaționale pe care le are statul în materie de drepturile omului. Ulterior, această practică poate fi extinsă pentru alte domenii.
4. Ar trebui să fie întreprinși pași pentru a împiedica Curtea Supremă să decidă cazuri similare în modalități diferite. Ar fi preferabil ca toate cererile care parvin să fie indexate într-un astfel de mod, încât să fie ușor de găsit o hotărâre în cazul în care parvine o cerere ce conține aceleași chestiuni. Însă ar trebui de asemenea să se ia în considerare posibilitatea de informare reciprocă între diferitele diviziuni ale Curții Supreme prin intermediul unui buletin intern.

* În sistemul norvegian de drept, contestațiile depuse la Curtea Supremă de Justiție se numesc apeluri (nota traducătorului).